

aanwezig, het water dikwijls een roodachtige tint geeft, allicht kunnen denken, dat dit het gevolg was van de aanwezigheid der zeevonk. Men moet hier wel op letten. Daar ik nimmer de zee door dit diertje gekleurd zag, zoo is het mij ook onmogelijk het verschil in kleur met haringkuit

aan te geven, alleen vond ik de kleur van de zeevonk, wanneer in groot aantal op den bodem eener uitgedroogde plas aanwezig, veel donkerder en bruiner dan haringkuit.

J. J. WATERSCHOOT v/d GRACHT.

Bekende groeiplaatsen der tot de bijgenoemde familiën behorende planten.

Aan allen, die in 1899 wenschen deel te nemen aan het onderzoek naar de verspreiding der wild-groeiende planten in Nederland.

In November 1896 en 1897 heb ik een oproeping in verschillende bladen geplaatst, om hen, die neiging gevoelden, mede te werken tot uitbreiding onzer kennis omtrent de verspreiding der in het wild groeiende planten in ons land, te verzoeken, zich bij mij aan te melden.

Allicht zijn er nu personen, die een vorig jaar niet konden medewerken, doch nu lust en tijd daartoe hebben. Mag ik hun uitnoodigen, zich bij mij op te geven. Ik zal hen dan een circulaire zenden, waarin opgegeven is, welk deel der flora in 1899 zal worden onderzocht, terwijl er tevens verdere mededeelingen in worden gedaan.

Ik herhaal, wat ik in 1896 in de oproeping schreef: Natuurlijk is, om het doel te bereiken, medewerking noodig uit alle deelen van ons land. Laat niemand, die overigens lust gevoelt, zich onthouden in de meening: er zullen zich wel anderen aanmelden. Ieder, die wil, kan een steentje bijdragen, om het gebouw te helpen voltooien.

H. HEUKELS.

Amsterdam,
Weesperzijde 60.

Familie Araliaceëen.

1. Hedera.

H. Helix L. Veel in bosschen en aan oude muren. Limburg (alg.) den Bosch, Helvoort, Breda, Oudenbosch, Zwijndrecht. Nijmegen (Ubbergen, Beek, Berg en Dal, Groesbeek, Hees, Weurt), Oosterbeek, Wageningen, Middachten, Boreculo, Winterswijk, Terborg, Park Loo, Epe, Doornspijk, Nunspeet, Harderwijk (Hulshorst), Nijkerk. Utrecht, Bloemerwaard, Overbosch bij Bunnik, Amersfoort, Wijk bij Duurstede. Delden, Twikkel, Borne, Oldenzaal, Almelo, Vriezenveen, Staphorstsche bosch, Gramsbergen, Steenwijkerwold. Meppel Zwinderen, Emmen, Sleen, Odoorn, Valthe. Groningen (Sterrebosch), Gorecht. Olterterp, Oranjewoud, Bergum, Oldeberkoop. Haarlemmerhout, Aardenhout, Heemstede. Leiden, Oegstgeest, Haagsche bosch, Naaldwijk, Delft, Brielle. Geheel Zeeland, beh. St. Philipsland.

Familie Cornaceëen.

1. Cornus.

C. sanguinea L. In heggen en langs wallen en bosschen. St. Pietersberg, Gulpen, Valkenburg. Breda, Vught. Nijmegen (Beek, Ubbergen, Groesbeek, Hees, Hatert), Wageningen (Rheden, Zutphen. Amersfoort, Zuilen. Zalk, Oldenzaal, Lutte, Heemse. Haren. Haarlem, Overveen, Bloemendaal. Vogelenzang, den Haag. Wassenaar, Waalsdorp, 's-Gravesande.

C. mas L. In heggen en bosschen. Limburg en binnenduinen bij Heemstede, Manpad, Berkenrode.

Familie Crassulaceëen.

1. Tillaea.

T. muscosa L. Vochtige zandgrond. Hees. Zeist, Driebergen. Voorschoten, Endegeest en Rhijnegeest bij Leiden (zandpad).

2. Sedum.

S. Cepaea L. Aan rotsen en op steenachtige beschaduwde plaatsen. St. Pietersberg. Koegras (Helder), Muiderberg. Katwijk.

S. annuum L. Open, hooge zandgrond. Bij Leiden.

S. dasyphyllum L. Rotsen en muren. Maastricht. Leiden.

S. purpureum Lk. Boschrijke streken, tusschen kreupelhout, aan bouwland. Maastricht, Valkenburg, Gulpen, Simpelveld, Beek, Elslo, Sittard, Velden, Hamert. 's Bosch, Helvoort, Breda, Oudenbosch. Nijmegen (Beek, Ubbergen, Weurt, Groesbeek, Oosterhoutschebosch), Wageningen, Rheden, Klarenbeekschebosch, Ulenpas, Zutphen, Boreculo, Lochem, Winterswijk, Groenlo, Twello, Apeldoorn, Epe, Hattum, Harderwijk (Hulshorst). Utrecht, Zeist, Maarsen, Zuilen, Schalkwijk, Amersfoort, Eemnes, Deventer, Delden, Twikkel, Hardenberg, Raalte, Hengelo, Heino, Steenwijkerwold. Meppel, Koevorden, Kolderveen, Mikkellhorst, Onnen, Harendermolen, Harkstede, Slochteren. Bergum, Oosterveen, Heerenveen, Veenwouden, Giekerk, Tjietjerk, Joure, St. Jansga, Franeker, Teritsert, Mildam. Vlieland (Kerkhof), Alkmaar, Bergen, Heiloo, Heemskerk, Bloemendaal, Velzen, Haarlemmerhout, Naarden. Noordwijk, Wassenaar, Leiden, den Haag, Hillegom, Westland. Schouwen, Zuid-Beveland, Walcheren.

S. album L. Op muren, daken, wallen, drogen grasgrond. St. Pietersberg, Valkenburg, Gulpen, Meersen, Houtem, Roermond, Hamert, Beugen, Mook (Maasdijk). Oosterhout, 's Bosch, Heusden, Breda, Werkendam. Nijmegen, Bommel, Kuilenburg, (Spoel), Zutphen, Winterswijk. Utrecht. Deventer, Zwolle, (Agnietenberg), Kampen, Zalk, IJselmuiden. Brederode. Leiden. Oost Zeeuwsch Vlaanderen.

S. acre L. Op muren, in de duinen, en op open en grazige zandgrond. Algemeen en overal.

S. Boloniense Loisl. Open en grazige zandgrond. St. Pietersberg, Maastricht, Gulpen, Kadier, Hamert. 's Bosch, Heusden. Nijmegen (Beek, Oosterhoutsche bosch), Oorsprong, Grebbe, Kuilenburg (Spoel), Doesburg, Brummen, Zutphen, Eibergen, Voorst, Twello. Deventer, Zwolle (Katerveen), Kampereiland, Zalk. Schapenduinen, Bloemendaal, Saxenburg, Boekenrode, Overveen. Staalduin. Goes.

S. reflexum L. Op hoogen, dorren zandgrond en muren. Maastricht, St. Pietersberg, Valkenburg, Sittard, Montfort, Gennep, Mook, Middelaar, Ortsche schans, Vught, Boxmeer, Breda, Geertruidenberg. Nijmegen (Beek, Oosterhoutsche bosch), Heumen, Arnhem, Rheden, Doorwerth, Wageningen, Grebbe, Gorkum, Doesburg, Warnsveld, Twello, Harderwijk, Amerongen, Wijk bij Duurstede, Zeist, Beverwaard, Dalfen, Hardenberg, Gramsbergen, Ane. Meppel. Haren. Oranjewoud. Bergen, Naarden. Vlissingen.

S. sexangulare L. Misschien bij Bommel en Brummen gevonden.

S. elegans L. Op rotsen en muren. Bij Maastricht.

S. saxatile L. Op zandheuvelds. Wageningen, Oosterbeek. Oranjewoud.

2. Sempervivum.

S. tectorum L. Op oude muren, daken, aangeplant en verwilderd. Gronsveld, Gulpen, Eperheide, den Bosch, Breda, Oudenbosch. Nijmegen (Malden, Overasselt, Beuningen, Weurt), Apeldoorn, Harderwijk. Oudega, Suameer. Terschelling, Wijk

aan Zee, Sarpport, Hilversum. Leiden, Delft, Hondsholredijk. Zuid Beveland, Hoek.

Familie Onagraceën.

1. Epilobium.

E. angustifolium L. Op beschaduwde plaatsen en zandige streken. Vrij algemeen en overal.

E. hirsutum L. Aan slootkanten, op moerassige plaatsen. Oud Valkenburg, Meersen, Gulpen, Valkenburg, Maastricht, Mechelen, Wijlre, Sittard, Arcen, Hamert. 's-Bosch, Breda, Heusden, Oudenbosch. Nijmegen (Ubbergen, Beek, Hatert, Beuningen, Lent, Oosterhout), Westerbouwing, Eibergen, Beekbergen, Harderwijk. Zeist. Lutte, Kampen, Giethoorn. Meppel. Groningen. Rottum. Schiermonnikoog, Giekerk, Bergum, Hitsum. Terschelling, Texel, Hoorn, Bergen, Heilo, Castricum, Callantsoog, Petten, Bloemendaal, Overveen, Haarlem, Haarlemmermeer, Amsterdam. Vogelenzang, Leiden, Wassenaar, Delft, Westland, Rotterdam (Fijenoord), Dordrecht, Brielle. Geheel Zeeland behalve N. Beveland.

E. parviflorum Schreb. Op vochtige, moerassige plaatsen, aan slootkanten. Limburg (vrij alg.). 's Bosch, Eindhoven, Oosterwijk, Breda, Oudenbosch. Nijmegen (Beek, Ooischedijk), Lichtevoorde, Terborg, Harderwijk. Utrecht, Maarssen. Hengelo, Borne, Oldenzaal, Tongeren, Gramsbergen, Kampen, Zalk, Steenwijkerwold. Meppel, Dalen, Weerdinge, Borger, Assen. Groningen, Onland. Schiermonnikoog, Joure, Wollega, Sexbierum, Leeuwarden. Terschelling, Texel, Heilo, Bergen, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmermeer, Amsterdam. Leiden Wassenaar, den Haag, Westland, Delft (Nootdorp), Dordrecht, Vianen, Brielle. geheel Zeeland.

E. montanum L. Aan heggen en op beschaduwde, ook op vochtige plaatsen. Limburg (alg.). 's Bosch, Helvoort, Breda, Oudenbosch. Nijmegen (Ubbergen, Beek, Berg en Dal, Hatert, Oosterhoutsche bosch), Arnhem, Druten, Doorwerth, Wageningen, Epe, Harderwijk, Apeldoorn. Utrecht, Zeist. Deventer, Delden, Twikkel, Hengelo, Borne, Oldenzaal, Heino, Raalte, Zwolle, Gramsbergen, Zalk, Steenwijkerwold. Meppel, Sleen, Weerdinge. Haren. Joure, Kollum, Veenwouden, Bergum, Rijs, Leeuwarden, Franeker. Texel, Alkmaar, Heilo, Bloemendaal, Haarlem, Amsterdam. Vogelenzang, Leiden, Katwijk, Haagsche bosch, Delft, Westland. Schouwen en Duiveland, Z. Beveland, Walcheren, Zeeuwsch Vlaanderen.

E. palustre L. Op moerassige plaatsen, aan slooten enz. Wijlre, Gulpen, Mechelen. Sittard, Geul, Velden, Arcen. Heusden, Oudenbosch. Nijmegen, Wageningen, Ederveen, Terborg, Eibergen, Winterswijk, Apeldoorn, Emst (laagveen), Epe, Harderwijk, (Sijpel, Nunspeeterbeek). Zeist, Neerlandbroek. Hengelo, Borne, Hardenberg, Kampereiland, Steenwijkerwold, Giethoorn. Meppel, Rolde, Koevorden, Weerdinge, Valtho, Odoorn, Sleen. Groningen, Wildervank, Pekela, Haren. Teritsert, Ameland. Terschelling, Vlieland, Texel, Callantsoog, Petten, Overveen, Amsterdam, Haarlemmermeer. Noordwijkerhout, Vogelenzang, Leiden, den Haag, Delft, Staalduin, Voorne. Schouwen en Duiveland, Walcheren, Zuid-Beveland, Zeeuwsch Vlaanderen.

E. virgatum Fr. Moerassige plaatsen. Oudenbosch. Doorn. Delden. Ameland. Schiermonnikoog. Terschelling, Texel, Amsterdam, Oost Voorne. Walcheren, Oost Zeeuwsch Vlaanderen.

E. tetragonum L. Moerassige plaatsen en slootkanten. Maastricht, Meersen. Helvoort, Eindhoven, Oudenbosch, Nijmegen, (Bemmel, Ooischedijk, Beek), Bennekom, Apeldoorn, Terborg, Harderwijk. Utrecht, Doorn, Soestdijk, Neerlangbroek. Zalk, Steenwijk, Steenwijkerwold. Meppel. Groningen, Slochteren, Warffum, Onderderdam. Joure, Haskerhorne, Franeker, Schiermonnikoog, Ameland. Terschelling, Tessel, Haarlem, Amsterdam. Leiden, den Haag, Westland (Oranjepolder). Duiveland, Walcheren, Noord en Zuid-Beveland, Zeeuwsch Vlaanderen.

E. roseum Schreb. Vochtige, beschaduwde plaatsen. Maastricht, Kerkrade, Gulpen, Sittard. Oudenbosch. Harderwijk. Kampen, IJselmuiden. Groningen. Heerenveen, Knijpe. Bloemendaal, Amsterdam, Hilversum. Leiden, Haag, Delft, Voorne. Duiveland, Noord-Beveland.

2. Oenothera.

O. biennis L. Op hooge zandige plaatsen, ook in de duinen. Sint Pietersberg, Venlo. den Bosch, Breda, Vught, Oudenbosch. Nijmegen (Lent, Oosterhoutsche bosch), Arnhem, Doorwerth, Wageningen, Lienden, Rheden, Dieren, Ulenpas, Zutphen, Gorsel, Terborg, Groenlo, Breevoort, Lichtevoorde, Harderwijk. Utrecht, de Bilt, Zeist, Maarsbergen. Deventer,

Zalk. Uffelte. Ameland, Schiermonnikoog. Velsen, Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Amsterdam, Hilversum. Noordwijkerhout, Leiden, den Haag, Naaldwijk, 's Gravesande. Schouwen, Domburg, Zeeuwsch Vlaanderen.

O. Lamarckiana Ser. Alleen bij Haarlem (Boschveld, Bentveld; Rozewater) gevonden.

O. muricata L. Duinen. Overveen (Kraantjelek), Bloemendaal, Velsen. 's Hage, Scheveningen, ook bij Ginneken.

3. Isnardia.

I. palustris L. In stroomende en stilstaande wateren in heide- en veenstreken. Heusden, Heusdenhout, Oosterwijk, Geldorp, Breda. Nijmegen (Hatertsche broek), Eibergen, Loenen, Nijkerkerveen, Heumerveen. Achttienhoven. Delden, Borne, Hasselo. Laren (Gooi).

4. Circaea.

C. lutetiana L. Op beschaduwde plaatsen, in bosschen, onder heggen. Limburg (vrij alg.). Son, Breugel. Nijmegen (Ubbergen, Beek), Oorsprong, Doorwerth, Gorkum, Arnhem, Ulenpas, Winterswijk, Ruurlo, Engelenburg, 't Loo, Beekbergerwoud. Utrecht, Zeist, Zuilen. Deventer, Delden, Twikkel Oldenzaal. Meppel, Weerdinge, Roden, Eelde, Peeze, Assen. Groningen (Sterrebosch). Brederode, Haarlem, Berkenrode, Bennebroek. Elsbroek (Hillegom), Wassenaar, Haagsche bosch. Domburg.

C. intermedia Ehrh. Alleen bij Maastricht gevonden.

5. Trapa.

T. natans L. Volgens oudere plantkundigen (de Gorter) inlandsch in vijvers en stilstaande wateren op sommige plaatsen.

Familie Halorrhagideën.

1. Myriophyllum.

M. verticillatum L. In vijvers, vaarten en slooten. Plas-molen. Rosmalen, Oosterwijk, Breda, Werkendam. Nijmegen (Ooi, Lent, Bemmel), Wageningen, Tiel, Zutphen, Groenlo, Apeldoorn, Prinsenmeer (Veluwe). de Bilt, Veenendaal, Achttienhoven, Westbroek, Amersfoort, Loenen, Baambrugge, Zwolle (Spoeld), Borne, Hasselo, Hardenberg, Kampen, Kamperreiland, Steenwijk. Meppel, Borger. Veenwouden, Zwaagwesteinde, Oldeberkoop, St. Jansga, Dokkum. Naarden. Loosduinen, Boskoop, Warmond, Delft, Raamsdonk. Oost Zeeuwsch Vlaanderen.

M. spicatum L. In vijvers, slooten en vaarten. Maastricht, Gulpen, Meersen, Plasmolen. Vught, Breda. Nijmegen (Lent), Wageningen, Borculo, Winterswijk, Zutphen, Harderwijk. Wulperhorst (Zeist). Delden, Twikkel, Kampen. Meppel, Koevorden, Zwinderen. Sneek, Grootegast, Tjummarm, Franeker, Schoterzijl, Schiermonnikoog. Terschelling, Texel, Wieringen, Marken, Haarlem, Amsterdam. Noordwijk, Leiderdorp, Wassenaar, Delft, Westland, Brielle. Walcheren, Zuid Beveland, Sas v. Gent.

M. alterniflorum D. C. Plaatsen in heide- en veenstreken. Montfort, Nunen. Ederveen, Apeldoorn, Lunteren, Zeist. Delden, Harendermolen. Terschelling, Vlieland, Texel.

Familie Hippurideën.

1. Hippuris.

H. vulgaris L. In ondiepe slooten en moerassige weilanden. Son, Oudenbosch. Nijmegen, Zoelen, Valburg, Hemmen, Veluwe. Bunschoten, Bunnik, Wulperhorst, Zuilen, Loenersloot. Kampen. Meppel, Koevorden. Groningen, Hoornsche diep. Friesland (wouden en klei), Schiermonnikoog. Terschelling, Vlieland, Texel, Callantsoog, Petten, Wieringen, Marguette. Zandhorst, Haarlem, Bennebroek, Amsterdam, Naarden. Warmond, Sassenheim, Soeterwoude, Leiden, Zorgvliet, Vianen, Westland, Hoek v. Holland, Brielle, Leerdam. geheel Zeeland, behalve St. Philipsland en West Zeeuwsch Vlaanderen.

Familie Lythraceën.

1. Lythrum.

L. Salicaria L. Aan slootkanten, kanten van moerassen en vochtige weilanden. Vrij algemeen en bijna overal.

L. hyssopifolia L. Alleen bij Lochem. Westerholte en op enkele plaatsen in de wouden van Friesland gevonden.

Familie Thymelaeaceeën.

1. Daphne.

Familie Elaeagneën.

1. Hippophae.

H. rhamnoides L. In de duinen zeer algemeen en overal ook op de Wulperhorst bij Zeist. H. HEUKELS.

Nederlandsche Varens.

gevonden hebt, maar dat er een uitschot bij is van een oud, wellicht niet inlandsch herbarium dat u bent gaan bestudeeren. Dit is niet de rechte manier om een ernstig natuur vriend te worden; gooi het heele zootje varens, dat u volgens uw brief thuis hebt, maar weg; als u mij de mooiste gestuurd hebt, beteekent de rest stellig niet veel. Ga er in 't komend jaar eens zelf op uit, u woont in zoo'n heerlijke streek voor varens; verzamel dan nog niet dadelijk, maar zie de varenplanten goed aan, om verschillen in groeiwijze en vormen in u op te nemen, de habitus, zoo als men 't noemt; dat leert een mensch kijken.

Ik ben niet in de gelegenheid, u een eindje opweg te helpen met uw varenstudie, als ge zelf de natuur in gaat. Op dit plaatje, heb ik alle Nederlandsche varens geschetst, naar verhouding van hunne grootte; de groeiwijze, de habitus, is bij onze Nederlandsche varenflora, die zoo weinig soorten telt, al haast voldoende om ze te onderscheiden. U ziet dan meteen, hoe mal uw namen waren; bij een varenvez van een halven meter, hebt ge den naam gezet van een varentje, dat in zijn geheel nog geen d.M. groot wordt. N.B. Het watervarentje waar *Azolla* bij staat is op natuurlijke grootte geteekend, anders was het niet te zien, *Salvinia*, *Pilularia* en *Isoetes* op $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{5}$, de rest is op ongeveer $\frac{1}{10}$ gereproduceerd.

H.

Aan enkele klagers. Indertijd hebben wij gevraagd aan allen, wie 't weglaten van de naamvals-*n* in enkele van onze opstellen hinderde, ons een briefkaart te schrijven: Als er maar een tiende deel van onze lezers tegen was, schreven wij in de 1ste jaargang, zouden wij die voor velen zoo lastige en onnutte *n*'s weer op hun plaats zetten. Nog geen honderste deel evenwel antwoordde, wij kregen 18, zegge 18 briefkaarten in 't geheel, hierbij waren er 12 die op zorgvuldige plaatsing van de verbuigings-*n*'s aandrongen; 4 die ons rieden, ze alleen te plaatsen bij namen van mannen, dus niet te schrijven aan *de* heer e.d. en 2 die ons verzochten toch asjebliet niet weer met die dingen te beginnen.

Wij dachten daar dan ook niet aan; maar nu komt van tijd tot tijd nog eens weer zoo'n verzoek, om plaatsing van die 'n's en wel in 't belang van kinderen, die ze toch op school moeten leeren. Maar wat erger is, en ons doet weifelen: wij ontvingen onlangs goede opstellen van jongelui, die nog examens moesten doen en die ook de naamvals-n's weglieten; dit zou voor zoo iemand op 't examen schadelijke gevolgen kunnen hebben en daaromtrent willen wij ons niets te verwijten hebben. Wij hadden gehoopt en verwacht, dat bij 't onderwijs die n's spoedig op den achtergrond zouden raken, maar dat schijnt zoo heel vlug niet te gaan, al let men er zoo sterk niet meer op als vroeger. Wordt 't gebruik niet spoedig algemeener dan zullen wij ons verplicht rekenen, de naamvals n's ook weer te plaatsen, waar wij weten dat ze behooren zonder een woordenlijst te moeten gebruiken en waar wij 't weglaten zelf onwel.

inlander; 't is de gewone varen van de bloem-markten en stadstuinjes; toch is 't niet onmogelijk, dat er een enkele plant bij u in de buurt verwilderd is, al heb ik nooit iets gehoord of gelezen over 't vinden in ons land van een Struisvaren als wildgroeiende plant.

't Lijkt me toe, dat u deze varens niet alle zelf gezocht en